

İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İçeriklerinde Kent ve Köy Kültürü Unsurları

Yrd.Doç.Dr.Cengiz Şimşek
Fatih Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğr.Üyesi

Özet

Ders kitabı içeriklerinin sadece konu alanıyla ilişkili olmadıkları, güncel konuların ders konusuyla ilişkilendirilmesi, yaşanılan bölgenin genel ve kültürel mirasının bilgi yoluyla aktarılması amacıyla da ilişkili oldukları bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla içerikler gerek ders kitabı yazımında ve gerekse konu anlatımlarında büyük bir özenle seçilirler. Bu nedenle 2012 yılı itibariyle İstanbul il sınırlarındaki ilköğretim 7. Sınıflarda ders kitabı olarak okutulan Türkçe kitabı içerikleri kent ve köy kültür unsurları bakımından nitel bir araştırma deseni ve içerik analizi veri toplama yöntemiyle incelenmiştir. Yapılan incelemede kitapta 30 metin, 54 resim, 61 de çizim kullanıldığı tespit edilmiştir. Analizlerde 93'ü kent, 53'ü de köye ait olmak üzere toplam 106 farklı kültür unsuruna atıf yapıldığı tespit edilmiştir. Tekrarlarla birlikte kent unsurlarına 118, köy unsurlarına ise 55 kez atıf yapılmıştır. Kent kültür unsurlarından 95'inin özendirici, 23'ünün yerici; 55 köy unsurundan ise 43'ünün özendirici, 12'sinin yerici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Kültür unsurlarının bir araya niteliksel yığılma özelliklerine bakıldığında sosyal, edebi, doğal, mimarî-yapı, arkeolojik-tarihî, ailevî ve teknolojik olmak üzere 7 ayrı grupta toplandıkları tespit edilmiştir. Kent kültüründe “kalabalık”, “gürültü”, “komşuluk”, “yeşil alan eksikliği” ve “doğadan uzaklık” gibi unsurlar yerilirken, “sinema”, “fabrika”, “kitap”, “sahil”, “bina” gibi unsurlara özendirildiği; köy kültüründe ise “köy yaşamı”, “bağlama”, “usta”, “sokak”, “ev” gibi unsurlar yerilirken, “kır”, “kuş”, “orman”, “pekmez”, “rüzgâr” gibi unsurlara da özendirildiği dikkat çekmektedir. Bu haliyle Türkçe kitabı kent ve köy kültürü unsurlarını yeteri kadar geniş yelpazede ve olması gerektiği gibi yansıtamamaktadır. Araştırmanın diğer ders kitaplarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, kazanım, kültürlenme, ders kitabı, içerik, kent kültürü, köy kültürü

Urban and Rural Culture Elements of Primary 7th Grade Turkish Course Book

Cengiz ŞİMŞEK*

Fatih University

Abstract

It is a fact that the contents of the course books are not only related to the field, but also related to the current issues and to transferring general and cultural heritage of the target geography. Therefore, the contents are chosen meticulously both during writing the course book and lecturing. Accordingly, the contents of 7th grade course books in Istanbul are analyzed in terms of urban and rural culture with a qualitative research and method of data collection by content analysis. According to the research, 30 texts, 54 pictures and 64 drawings are found in the book. Analyses show that 93 urban, 53 rural, totally 106 different cultural aspects are referred to. With repetitions, urban elements are referred 118 times; rural elements are referred 55 times. 95 of urban elements are complimentary and 23 of them are derogative while 43 of rural elements are complementary and 12 of them are derogative. When we look at the features of the cultural element distributions, we can see that they are grouped under 7 categories; social, literary, natural, architectural, archeological-historical, family-related and technological. In urban culture, while the elements such as “neighborhood”, “lack of green field” and “distance to the nature” are reviled, the elements such as “cinema”, “factory”, “book”, “beach” and “building” are praised. In rural culture, the elements such as “village life”, “bağlama”, “master”, “Street”, “home” are reviled; but the elements such as “countryside”, “bird”, “forest”, “pekmez”, “wind” are praised. With these features, the Turkish book cannot reflect the elements of urban and culture widely enough. The research should be developed in a way that it will cover other course books.

Key words: Primary school, gain, acculturation, cours book, content, urban culture, village culture

Giriş

Ders kitapları öğretim programının içerik bölümünü oluştururlar. “Ne okunacağı” yani “ne öğrenileceği” kavramı uzun süredir kitap içerikleriyle ölçülmüştür. Daha çok konu merkezli bu bakış programlara da yön vermiştir (Demirel, 2012). Genelde önce kazanılması gereken davranışlardan yola çıkarak programın hazırlanması ve buna uygun bir içeriğin hazırlanması gerekirken, hazır bir içeriğin öğrenciye nasıl kazandırılması amacıyla programların geliştirildiği de bilinmektedir.

Program geliştirme açısından bakıldığında durumun bu şekilde gelişmesi yani konu merkezli bir bakışın son zamanlarda pek de tercih edilmediği muhakkak. Fakat buna rağmen içerik yani konuların ne ve nasıl oldukları o kadar da yabana atılacak bir durum değildir. Bu nedenle program geliştirmede “ne öğretmeli” sorusunun cevabı olması için ya içerikler oluşturulur ya da zaten oluşturulmuş bir içerik işaret edilir (Varış, 1996). Bu sebeple kitaplar Türk Millî Eğitim Sisteminde hep dikkatleri üzerinde tutmuştur. Zaman zaman içerikte yer alan bir resim, bir metin eleştirilmiş, kimi zaman da metnin kendisi yerine yazarı, bazen de içerik masum görülmüş ama içeriğe açıklık getirmek maksadıyla kullanılan resimler eleştirilmiştir. Kimi zaman ise metinlerin sayısı, genel dağılımı, ya da başka bir metinle yan yana ya da birbirinden uzak oluşu tartışmaların odağına oturmuştur (Demirel, 2008).

İçerikte yer alan metin, resim, şekil ve grafik gibi materyallerin öğrenme ve öğretme sürecine nasıl etki ettiğine ilişkin psikologların öne sürdükleri kuramlar bu gibi tartışmalara yön vermektedir. Bu nedenle de neyin, neyle ve nasıl ilişkilendirildiğinde daha iyi öğrenileceği, neyi, nasıl öğrenmek için nasıl bir materyale ihtiyaç duyulacağı, hangi bilginin ne zaman ve ne kadar öğrenileceği ya da bilginin nasıl öğrenilmesi halinde daha kalıcı olacağı araştırmacıların da gündeminden hiç çıkmamıştır.

Özellikle son yıllarda çoklu zeka kuramının ve yeniden yapılandırmacılık yaklaşımlarının da etkisiyle gerek program yapıları ve gerekse ders kitabı içerik miktar, çeşitleri ve nitelikleri oldukça değişti (Karatay, 2010). Uzun yıllar bir konunun öğrenilmesi amacıyla sadece konuyla doğrudan ilişkili bilimsel metinler ya da içerikler kullanıldı. Fakat gelişen öğrenme psikolojisi içeriklerin zaman zaman doğrudan verilmesi yerine dolaylı yoldan ya da güncel olaylar üzerinden verilmesinin öğrenmede daha kalıcı olacağına işaret etmektedir. Böyle bir bakış açısı gelişirken

bir yandan da kitap içeriklerinin nelerle zenginleştirileceği, daha da nasıl anlaşılır kılınacağı ya da öğrenilen bilginin hayata nasıl aktarılacağıyla aynı düzlemde tartışılır olmuştur. Geliştirilen e-kitaplar, z-kitaplar ya da yardımcı materyaller öğrenmeye bu nedenle ayrı bir renk katmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]). Hele ve hele kimi toplumsal gelişmelerin, ülke önceliklerinin ya da sosyal anlayışların doğrudan verilmesi yerine bazı ders içeriklerinin içine materyaller ya da okuma parçaları halinde yerleştirilmesi gündeme gelince bu konu daha da ilgi çekici hale gelmiştir.

Doğal olarak kitapların rengi üzerinden, içerikte kullandığı resimler üzerinden, okuma parçasındaki olayın geçtiği mekân üzerinden, olaylardaki kahramanların ne için mücadele ettikleri üzerinden bu gibi kazanımlar bir tür “satır arası” mantığıyla öğrencilere aktarılır olmuştur.

Türkiye'nin gerek turizm potansiyelinin artırılması, gerekse uluslar arası barış ve demokrasiyi kuvvetlendirme amacıyla ders kitabı içeriklerinde yer alan bazı devlet ya da milletlere (Yunanistan ve Rusya örneğinde) yönelik ifade ve resimlerin daha ılımlılarının tercih edilmesi buna güzel bir örnektir (Türkiye İnsan Hakları Vakfı [TİHV], 2009). Yine buna benzer bir çalışma ders kitaplarında cinsiyetçilik üzerine yapılmış olup, kadın ve erkek için tarihten bugüne biçilen kalıp roller ortaya konulmuştur (Gümüšoğlu, 2008; Esen ve Bağlı, 2002). Bu gibi çalışmalardan hareketle son yıllarda MEB ilköğretim kitaplarında kullanılan aile içi resimlerde eşlere biçilen rollerin değiştiği gözlenmektedir. Eskinin salonda elinde gazete okurken televizyon seyreden babanın yerini mutfakta sofraya tabakları dizerek eşine yardım eden bir baba gelmiştir (MEB, 2010).

Toplumun demokratikleşme ya da çağdaşlaşmakta aldığı yola destek vermek maksadıyla da kitaplardaki içerikler renklenmekte, çeşitlenmektedir. Özellikle eskinin tarıma dayalı toplumun artık sanayiye ya da bilgiye dayalı hale gelebilmesinde toplumsal algının yönlendirilmesi ciddiye alınmıştır. Toplumsal algıda “kent” hep iyi olanların, rahat ve huzurun mekânı bilinir (Oğuzhan, 2012). Buna karşın “köy” ise sefaletin, fakirliğin geri kalmışlığın yeridir. Bu nedenle filmlerde, kitaplarda ve özellikle sosyal ilişkilerde kentli insan aydın, köylü insan ise çağdaş yaşamdan uzak olarak tarif edilir (Yelken, 2011). Bu nedenle de kentlerdeki iyi imkânlarla kavuşmak için köyden kenti ciddi bir göç vardır. Bu geri kalmışlık algısıyla kentte yaşamaya başlayan köylü “köylü”

olduğunu gizleme ve kısa sürede kent kültürünü edinme gayretindedir. Kültür ise “bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek, beceri ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütünü” (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı [BİB], 2009: 23) olarak tarif edilmektedir. Kent kültürüne sahip olmak için kentin tarihi, fiziksel, kültürel, sosyal özelliklerini bilmek, kente aidiyet duygusuna sahip olmak ilk yapılacaklar arasındadır (Kurt, 2011). Bu kültürün kısa sürede edinilmesi her ne kadar kolay olmasa da ders kitaplarında yer alan “kent” ve “köy” kültürü içeriklerinin sunuş tarzlarının, zenginleştiriliş biçimlerin bu kültürün daha kolay kazanılmasında büyük rolü vardır.

İstanbul büyük göç alan bir şehirdir. Dolayısıyla hem kent hem de köy kültürünün her yönüyle yaşandığı bir şehirdir İstanbul (Keleş, 2006). Böyle bir şehirde özellikle her bir ders kitabının gerek kent ve gerekse köy kültürünü ne kadar ve nasıl yansıtması gerektiği, hangi okuma metinleri, resimler, grafikler ve diğer zenginleştirici materyallerin kullanılacağı özel ve bilinçlice tercih edilmeli. Ders kitabı içeriklerinin bu yaklaşımla geliştirilmesi sayesinde toplumsal barış ve huzurun tesisi daha da kolaylaşacaktır (Cırık, 2008). Bu amaçla ilköğretim 7. Sınıf Türkçe dersi öğretim programı tema başlıkları arasına millî kültür, toplum hayatı, okuma kültürü, bilim ve teknoloji, zaman ve mekân temalarını yerleştirmiştir (MEB, 2006).

Amaç

Bu nedenle özellikle ilköğretim ders kitaplarının toplumsal kültür aktarımındaki rolü hemen her ders ve sınıf için özel bir önem kazanmıştır. Her bir ders kitabının bu açıdan ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Bu amaçla İstanbul il sınırlarında ilköğretim 7. Sınıflarda okutulmak üzere devlet tarafından öğrencilere dağıtılan Türkçe ders kitabı içeriğinin kent ve köy kültür aktarımı açısından incelenmesi önemli görülmüştür.

İfade edilen bu genel amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır: (i) Türkçe ders kitabında kent ve köy kültür unsurlarına ne kadar yer verilmiştir? (ii) Türkçe ders kitabı içeriklerinde kullanılan kültür unsurları nitelik bakımından hangi başlıklar altında gruplaşmaktadır? (iii) Kitapların içeriklerinde yer alan kültür unsurları kent ve köy yerleşim birimine göre sayıca ve nitelik bakımından farklılaşıyor mu?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada, “İstanbul ili sınırlarında devlet okullarında okutulan ilköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitabının” kent ve köy kültürünü yansıtmaya niteliğinin incelenmesi amacıyla nitel yöntem, verilerin çözümlenmesinde ise “içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2005) tekniği kullanılmıştır.

Çalışma Materyali

Bu araştırmada İstanbul ili sınırlarında devlet okullarında okutulan ilköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitabı içeriği incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, Türkçe ders kitabının içeriği öncelikle içerik türü bakımından incelenmiştir. Her bir içerik türünde ne gibi kültür unsurlarına rastlandığı derinlemesine incelenmek üzere tespit edilmiştir. Kültür unsurlarının tespitinde metin, resim ve diğer görsellerde doğrudan kullanılma dikkate alınmıştır. Anlatım tarzı ya da mesaj iletim farklılıkları dikkate alındığında kimi unsurların dolaylı yoldan da içeriklerde yer almış olabileceği dikkate alınmıştır. Bu nedenle daha detaylı unsur tespitlerinde kavram, ifadelerin dili, üslubu ve vurgusu, resimlerin ve grafiklerin renk tercihleri, temaları, mekân özellikleri, kişi tiplerini dikkate alınmıştır.

Verilerin Tasnifi ve Analizi

Araştırmada kültür unsurlarının kente ya da köye ait olup olmamalarında mekân, kişi ve dile getirilen temalardan yola çıkılmıştır. Örneğin “bağlama” kültürel bir unsur olarak köye ait olarak yazıldı. Zira resimde bağlama bir köylü giyim tarzıyla giyinmiş bir kişi tarafından ve köy yaylasında resmedilmiştir. “Kütüphane” esas itibarıyla hem köy hem de kentte bulunabilecek bir unsur iken, resimde yer alan gazete, memur ve okurların kıyafetlerinin çok elit ve düzgün oluşu nedeniyle kente ait olarak değerlendirildi.

Kültür unsurlarının gruplandırılmalarında ise benzerliklerden ve niteliklerden hareket edildi. Mesela “ev”, “apartman”, “köprü”, “kilise” mimarî-yapı unsuru olarak görüldü. Aynı zamanda çok eski bir köprü ya da “Kız kulesi” bir mimarî unsur olmasına rağmen aynı zamanda Arkeoloji-

Tarih unsuru olarak da sınıflandırıldı. Bir araya gelip birlikte iş yapan insanlar “sosyal”, vapur ve e-mail “teknoloji” olarak sınıflandırıldı.

Bulgular ve Yorum

Genel Sayısal Veriler

İstanbul’daki bir ilköğretim okulunda ders kitabı olarak okutulan 7. Sınıf Türkçe kitabı, içerikler yardımıyla kent ve köy kültürü aktarıldığı düşüncesiyle incelenmiştir. Kitapta 30 metin, 54 resim, 61 de çizim kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu içeriklerin tamamında toplam 106 farklı kültür unsuruna atıf yapıldığı tespit edilmiştir. İçeriklerde tekrarlarla birlikte toplam 173 kent ve köy kültür unsuru kullanılmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde, daha çok kent kültürüne ait unsurların yer aldığı, buna nazaran köy kültürüne ait yaşamsal unsurlara fazla yer verilmediği görülecektir.

Tablo 1

Kent ve Köy Kültür Aktarımında kullanılan İçerik Türlerine İlişkin Sayısal Veriler.

İçerik Türü	Frekans		Yüzde %	
	Kent	Köy	Kent	Köy
Metin	13	17	43,33	56,67
Resim	41	13	75,92	24,08
Çizim	38	23	62,30	37,70
Toplam	92	53	63,45	36,55

Kent ve köy kültürünün yeni yetişen nesle tam ve olması gerektiği gibi aktarılabilmesi unsurlar yeteri sayıda ve olması gerektiği gibi verilmelidir. Kent ve köy farklı yaşam şartlarına sahip

yerleşim birimleridir. Doğal olarak buralarda farklı kültür unsurları gelişir. Ne kent ne de köy kısıtlı sayıdaki kültür unsurlarıyla yansıtılamazlar. Bu nedenle ne kadar çok unsur kullanılırsa, yöre hakkında bir o kadar objektif ve doğru kültürlenme meydana gelecektir. Elbette beklenen öncelikle doğrudan ilişkili unsurların tercih edilmesidir.

İlköğretim çağındaki öğrencilerin daha çok görsel öğrenme yolunu kullanıyor olmaları nedeniyle kültür aktarımında gerek resim ve gerekse çizimlerin fazlaca kullanılması yerinde bir tercihtir.

Kültür Unsurlarının Nitel Özelliklerine İlişkin Veriler

İstanbul'un büyük bir şehir olmasının, il çapında okutulan kitap içeriklerindeki kültür unsurlarının çeşitlerini artırdığı gözlenmiştir. Elde edilen veri sonuçlarına göre unsurlar nitelik bakımından sınıflandırılmış ve sonuçta unsurların 7 ayrı grup oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu gruplara ilişkin veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Kültür Unsurlarının Yığıldığı Grup Çeşitliliğine İlişkin Sayısal Veriler.

Unsur Grubu	Frekans			Yüzde %		
	Kent	Köy	Toplam	Kent	Köy	Toplam
Sosyal	33	9	42	78,57	21,43	29,78
Edebi	26	5	31	83,87	16,13	21,98
Doğal	4	26	30	13,33	86,67	21,27
Mimari-Yapı	11	1	12	91,66	8,34	8,51
Arkeolojik-Tarihi	13	2	15	86,66	13,34	10,63
Ailevî	7	0	7	100	0	4,96
Teknolojik	4	0	4	100	0	2,83

Toplam	98	43	141	69,50	30,50	100
--------	----	----	-----	-------	-------	-----

Verilerde gözlenen unsur gruplarının kent ve köy yerleşim birimleri arasındaki dengesiz dağılım dikkat çekmektedir. Kitabın Türkçe ders kitabı olması dikkate alındığında daha çok dil ve edebiyat kültür unsurlarının öne çıkması isabetli olurdu. Fakat çoğu unsurların sosyal grupta (%29,78) yer aldığı, edebî unsurların ikinci sırada (%21,98) yoğunluk kazandığı dikkat çekmektedir.

Özellikle köy kültürünün ailevî ve teknolojik gruplarda hiç yansıtılmamış olması önemli bir fark oluşturmaktadır. Buna karşın 4 adet teknolojik kent unsurunun yer alması, doğal olarak köylerin teknolojiden uzaklığını öğrenciye kazandırmış olacaktır. Yine buna benzer bir durum ailevî gruptaki kültür unsurlarındadır. Köyden herhangi bir unsur aktarılmazken, şehir kültürüne ait 7 adet unsurun aktarılması öğrenciyi köy aile yaşamının nasıl olduğundan uzak tutacaktır. Bu da kent çocuklarının köydeki yaşamdan habersiz büyümelerine neden olacaktır. Benzer bir dengesizlik mimarî-yapıda gözlenmektedir. Kentler her ne kadar yüksek yapılar ve birbirinden farklı, kompleks binalarla bilinse de, köylerin de normal birer yaşam alanı olduğu, köylerinde kendine has bina ve yapılara sahip oldukları verilmelidir. Tüm kültür unsuru gruplarındaki köy aleyhine dengesizlik sadece “doğal” köy kültür unsurları grubunda tersine kullanılmıştır. Bu da köylerin doğal alanlar bakımından zihinlerde kalmasına, “köy” denilince öğrencilerde yeşil alan, toz, ağaç, sazlık, dere, çamur, hayvan, rüzgar gibi yaşamsal kültür unsurlarının metafor olarak çağrıştırılacağı anlamına gelir.

Bu nedenle kültür unsurlarının kitap içerikleri üzerinden öğrencilere kazandırılmasının unsurun niteliğine bağlı olacağına ilişkin veriler Tablo 4’te “özendirici” ve “yerici” olarak iki ana grupta gösterilmiştir. Bu tablodaki verilere birden fazla tekrar etme durumu da dahil edilmiştir.

Tablo 4

Kültür Unsurlarının Niteliklerine İlişkin Sayısal Veriler.

Unsur Niteliği	Frekans			Yüzde %		
	Kent	Köy	Toplam	Kent	Köy	Toplam
Özendirici	95	43	138	68,84	31,16	79,76
Yerici	23	12	35	65,71	34,29	20,24
Toplam	118	55	173	68,20	31,80	100

Verilerde gerek kent ve gerekse köy kültür unsurlarının %20'si yermek maksatlı kullanılırken, %79,76'sı özendirmek maksatlı kullanılmıştır. İlköğretim çağındaki çocukların mümkün oldukça özendirici nitelikteki kültür unsurlarla eğitilmesi daha yerinde bir yaklaşım olacaktır. İncelenen kitapta yerilen ve özendirilen kültür unsurları köy ve şehir bakımından hemen hemen eşit oranlardadır.

Bu verilere göre en dikkat çeken köy kültür unsurlarının da yerilmiş olmasıdır. Köyler doğal yerleşim yerleri olması nedeniyle kendine has özellikleri vardır. Yerilen ya da negatif bakışlarla kültürünün ifade edilmesi olması bir bakış olmamalıdır. Buna karşın şehirlerin sunu yerleşim birimleri olmaları ya da daha bir plan ve insan müdahalesine açık olması eleştirilere ya da yermeye açık niteliktedir. Burada önemli olan neyin ne şekilde yerildiği ya da özendirildiğidir.

Yermek Maksadıyla Kullanılan Unsurlar

Yerici nitelikteki kültür unsurları içerik, yerleşim birimi ve grup çeşidine göre birden fazla kullanılması nedeniyle Tablo 4'de de verildiği üzere 35 kez kullanılmıştır. Tekrar etme durumu göz önünde bulundurulduğunda ise toplamda sadece 26 adet kültür unsurunun kullanıldığını tespit edilmiştir. Bu kültür unsurlarının neler oldukları, hangi yerleşim birimine atfen kullanıldığı ve hangi grupta yer aldığına dair veriler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Yerici Nitelikteki Kültür Unsurları, Bunların Türü ve Ait Oldukları Grup Verileri.

Unsurlar	Sınıflandırma		
	Türü	Yerleşim	Grubu
Ağaç	Metin	Kent	Doğal
Postacı	Metin	Kent	Edebi
İnşaat	Metin	Kent	Mimari-yapı
İstanbul	Metin	Kent	Mimari-yapı
Cadde	Resim	Kent	Mimari-yapı
İş merkezi	Resim	Kent	Mimari-yapı
Apartman	Metin	Kent	Sosyal
Kalabalık	Metin	Kent	Sosyal
Kavgı	Metin	Kent	Sosyal
Kent	Metin	Kent	Sosyal
Komşu	Metin	Kent	Sosyal
Para	Resim	Kent	Sosyal
Yardımlaşma	Resim	Kent	Sosyal
Minibüs	Metin	Kent	Teknoloji
Otobüs	Resim	Kent	Teknoloji

Böcek	Metin	Köy	Doğal
Dağ	Metin	Köy	Doğal
Köy Yaşamı	Metin	Köy	Doğal
Ejderha	Resim	Köy	Edebi
Bağlama	Resim	Köy	Edebi
Sokak	Metin	Köy	Mimari-yapı
Ahır	Resim	Köy	Mimari-yapı
Köy Odası	Resim	Köy	Mimari-yapı
Köylü	Metin	Köy	Sosyal
Eşek	Resim	Köy	Sosyal
Usta	Resim	Köy	Sosyal

İçeriklerde yermek maksadıyla kent kültürü unsurlarından 15'i kullanılırken, köy kültüründen sadece 11'inin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu unsurlardan kimisinin yerilmek maksadıyla birden fazla kullanıldığı da olmuştur.

Kent kültüründe ağaç, inşaat, İstanbul, cadde, iş merkezi, apartman, kalabalık, kavga, kent, komşu, para, yardımlaşma unsurlar yerilirken kent hayatının kalabalıklığından ve günlük koşmacasının getirdiği negatif durumlardan bahsedilmektedir (Kapulu ve Karaca, 2012: 111). Özellikle yeni yerleşim yerlerinin açılması amacıyla ağaçların kesildiği, yeşil alanların yok edildiği, caddelerdeki kalabalık durumun insan psikolojisini bozduğu, komşuluk ilişkilerinin çok zayıf olduğu, hemen herkesin daha çok para kazanmaya çalıştığı bu nedenle ilişkilerin paraya dayalı olduğu, yine bu nedenle yardımlaşmanın da zayıfladığı, insanların zaman zaman kavgalara

karişıkları insanı kent kültüründen soğutan birer durum olarak ifade edilmiştir. Manidar bir örnek olarak İstanbul'dan bahsedilmesi ve şehrin kimi yönlerinin eleştirilmesi de bu bakımdan anlamlıdır (Kapulu ve Karaca, 2012: 118). Kent yaşamının daha iyileştirilmesi amacıyla yürütülen çalışma ve tartışmalarda da bu durumların dile getirildiği görülmektedir. Güncel kent yaşam problemlerinin bu yolla yeni yetişen nesle aktarılması, kent kültürünün korunması amacıyla önemli bir misyonu yerine getirmektedir (BİB, 2009).

Köy kültürünün yerilen unsurlarına bakıldığında böcek, dağ, köy yaşamı, ejderha, bağlama, sokak, ahır, köy odası, köylü, eşek, usta olduğu görülmektedir. Kitapta bu kültür unsurlarının kullanıldığı ya da resmedildiği bölümler incelendiğinde, köy yaşamının aslında sadece doğası gereği tercih edilebildiği ama normal şartlarda çok zorluklarla mücadele etmek gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir. Resmedilen köylünün elbisesinin yamalı oluşu (Kapulu ve Karaca, 2012: 101), eşeklerle yük taşıma sonucunda eşeklerin ciddi bir ıstırap yaşadıkları (Kapulu ve Karaca, 2012: 102), ev inşa eden kişinin bir mühendis değil "usta" adıyla anılan sıradan bir kişi oluşu (Kapulu ve Karaca, 2012: 123), bir yerden başka bir yere gitmek için önünüzde aşılması güç dağ ve tepelerin oluşu ve bu arada böceklerle mücadele etmek zorunda kalmanız köy kültürünün zorluklarla dolu olduğu anlamına gelmektedir. Özellikle kentteki bir odada insanlar masada ve daha nezih bir giyim tarzıyla, kahvesini yudumlarken, televizyon seyredip gazetesini okurken resmedilirken, köydekilerin sıradan giyimlerle, yazın kurutulmuş sebzelerin duvarında asılı durduğu, evlerin daha biçimsiz çizildiği, bahçesinde kazanların kaynatıldığı bir kültür alanı olarak resmedilmesi dikkat çekici. Doğal olarak öğrenci iki kültür arasında daha çok kent kültürünün tercih edilmesi gerektiğini anlayabilecektir.

Her iki kültür arasında önemli bir fark olarak, müzik çalgı aleti olan bağlamanın kent kültürü yerine köy kültüründe verilmiş olmasıdır (Kapulu ve Karaca, 2012: 81). Toprağın ne kadar değerli olduğuna örnek olarak hayatını köyde geçirmiş ve bir köy kültürü temsilcisi Aşık Veysel'den de bahsedilmesi (Kapulu ve Karaca, 2012: 69) bu algıyı daha da kuvvetlendirmektedir.

Özendirmek Maksadıyla Kullanılan Unsurlar

Veriler incelendiğinde kitapta toplam 173 kez atıf yapılan kültür unsurlarından 95 kez kent, 43 kez de köy kültür unsuruna özendirmek maksatlı atıflar yapılmıştır (Bkz. Tablo 4).

Özendirici kent kültür unsurlarının neler olduklarına bakıldığında (ada, ağaç, aile, anıt, ansiklopedi, arkadaş, Atatürk, babaanne, bayram, bilet, büro, cadde, cemiyet, çocuk, çocuklar, dans, deniz, dergi, dernek, e-posta, erkek, ev, fabrika, felsefeci, gazete, halkevi, inkılap, İstanbul, kadın, kafe, kalem, kamp, karagöz, kız, kilise, kitap, kitapevi, konservatuar, köprü, okul bahçesi, okumuş, oturma odası, para, park, personel, plaj, sahil, sünnet, şehir, tarihi eser, Türkçe, vapur, yabancı, yardımlaşma, yatak odası, yazar, yeşil alan, zenginlik,) çoğunu lüks, rahat, fazla imkan ve modern niteliğinde olduğu dikkat çekecektir. Bu grup içerisinde Atatürk ve milli bayramların da şehir kültürü içinde yer alması çok dikkat çekici (Kapulu ve Karaca, 2012: 33). Resimlerde ve şiirlerde bu maksatla dile getirilen ifadeler oldukça süslü (Kapulu ve Karaca, 2012: 118). Yine kent hayatında özendirilmek maksatlı öne çıkan kalem, kütüphane, gazete ve kitabın varlığı ama bu unsurların köy kültür unsurları arasında yer almaması sanki sadece kent kültürüne hasmış algısını geliştirebilecektir.

Zira köy kültürüyle ilgili kitapta özendirilen unsurlar (ada, ağaç, Anadolu, aşık, avlu, bahçe, çiçek, çocuklar, dağ, doğa, eşek, gök, günbatımı, güreş, hayvan, kazan, keloğlan, kır, kuş, meyve ağacı, mitoloji, Nasrettin Hoca, orman, pekmez, rüzgar, sahil, bağlama, şiir, tabiat, tapınak, toprak, tüccar, usta, yardımlaşma, yayla, yeşil alan) doğal, otantik, sıradanlık metaforunu besleyecek niteliktedir.

Öğrenci doğal olarak “kent kültürünü” aydınlanma, modernizm ve huzur, köy kültürünü ise nostalji, otantizm olarak algılayabilecektir. Kültür unsurlarının ders kitabı içeriklerinde bu şekilde ayrıştırılmış olarak verilmesi bir kültür parçalanmasına, toplumun önemli iki kesimi arasında da ayrılmaya neden olabilecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak, 2012 yılı itibariyle İstanbul il sınırlarındaki ilköğretim 7. Sınıflarda ders kitabı olarak okutulan Türkçe kitabında yer alan içerikler kent ve köy kültür unsurları bakımından nitel bir araştırma deseni ile araştırılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemiyle toplanmıştır. Elde edilen veriler nitel ve nicel bakımdan değerlendirilerek kent ve köy kültür unsurlarının ne kadar ve ne şekilde içeriklerde yansıtıldığına dair bir projeksiyon sunulmuştur.

Kitapta tespit edilen 30 metin, 54 resim, 61 çizim kültürel unsurları barındırma özellikleri bakımından incelenerek toplamda 106 farklı kültür unsuruna rastlanmıştır. Tekrarlarla birlikte kent unsurlarına 118, köy unsurlarına ise 55 kez atıf yapıldığı tespit edilmiştir. Kent kültür unsurlarından 95'inin özendirici, 23'ünün yerici; 55 köy unsurundan ise 43'ünün özendirici, 12'sinin yerici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Kültür unsurlarının nitelik bakımından incelenmesi sonucu sosyal, edebi, doğal, mimarî-yapı, arkeolojik-tarihî, ailevî ve teknolojik olmak üzere 7 ayrı grupta toplandıkları tespit edilmiştir.

Kent kültüründe “ağaç”, “inşaat”, “İstanbul”, “cadde”, “iş merkezi”, “apartman”, “kalabalık”, “kavga”, “kent”, “para”, “yardımlaşma”, “gürültü”, “komşuluk”, “yeşil alan eksikliği” ve “doğadan uzaklık” gibi unsurlar yerilirken, “sinema”, “fabrika”, “kitap”, “sahil”, “bina” gibi unsurlara özendirildiği; köy kültüründe ise “böcek”, “dağ”, “ejderha”, “sokak”, “ahır”, “köy odası”, “köylü”, “eşek”, “köy yaşamı”, “bağlama”, “usta”, “ev” gibi unsurlar yerilirken, “kır”, “kuş”, “orman”, “pekmez”, “rüzgâr” gibi unsurlara da özendirildiği tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada şu değerlendirme ve önerilerde bulunulabilir:

- Kent ve köy kültürünün yeni yetişen nesillere aktarılmasında kitap içerikleri önemli bir rol oynamaktadır;
- Türkçe ders kitapları sadece Türkçenin kullanımı değil, aynı zamanda bir kültür aktarımı konusunda da kullanılmaktadır;
- Türkiye'nin sosyo-kültürel ve coğrafi yapısı gereği, Türkçe kitap içerikleri kent ve köy kültür unsurlarıyla yeteri kadar zenginleştirilmemiştir;
- Türkçe öğretim programında okuma parçaları arasında kültürel unsurlar detaylı ve orantılı verilmiş olmasına rağmen, İstanbul ili sınırlarında ilköğretim Türkçe 7. Sınıf kitabı gerek kent, gerekse köy kültür unsurlarına orantılı olarak yer vermemiştir;
- İçeriklerde yer alan kent kültür unsurları modernizmi ve refahı özendirirken, köy kültür unsurları genelde nostaljiyi ve otantizmi özendirir şekilde verilmiştir;

Bu tespitler doğrultusunda, aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Ders kitabı Türkçe ders kitabı olması nedeniyle özellikle farklı dil kültürüne has unsurlar da içermelidir;
- Dersin bilimsel içeriği ile gündelik yaşamı ilgilendiren konular kitaplarda gerek okuma parçası ve gerekse zenginleştirme materyalleri arasında anlamlı ilişki kurularak verilmelidir;
- Okuma parçaları seçilirken genelde Türkiye'nin, özelde ise kitabın kullanılacağı ilin sosyo-kültürel ve coğrafi konumu dikkate alınmalı;
- Özellikle kent ve köy kültür unsurları okuma parçalarında kullanılırken yerilerek değil, özendirilerek verilmeli;
- Türkiye'nin bir örneği niteliğindeki İstanbul il sınırlarında okutulacak ders kitaplarında yer alacak okuma parçaları ve temalar karma kültür aktarımı bakış açısıyla tercih edilmeli.
- Ders kitaplarında modernite ya da gelişmişlik ölçütleri aktarılırken eskiyi, köyü ve köylüyü yerme; yeniye, kenti övme yoluyla değil, iyiyi, güzeli ve faydalıyı övme yolu tercih edilmeli.
- Araştırma diğer ders kitaplarını da kapsayacak şekilde genişletilmeli.

References /Kaynakça

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı [BİB], (2009). Kentlilik bilinci, kültür ve eğitim komisyonu raporu: 9, *Kentleşme Şurası 2009*. Ankara.

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.

Demirel, Ö. (2008). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme*, 19. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Esen, Y. ve Bağlı, M.T. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.

Gümüšoğlu, F. (2008). *Ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğin seksen yıllık serüveni*, ss. 1-12. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/ders_kitaplarindaki_cinsiyetcilik.pdf, adresinden 15 Kasım 2012 tarihinde edinilmiştir.

Kapulu, A. ve Karaca, A. (2012). *İlköğretim Türkçe 7. sınıf ders kitabı*, Ankara: Koza Yayın Dağıtım A.Ş.

Karatay, H. (2010). Türkçe dersi öğretim araçlarında yapılandırmacılık: Metinlerarasılık, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 155-178.

Keleş, R. (2006). Kent ve kültür üzerine, *Mülkiye*, XXIX (246), 9-18.

Kurt, N. (2011). Kent hizmetlerinin geleceğinde kentsel sorumluluklar ve kent kültürünün geliştirilmesi stratejileri, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 261-278.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2010) *Toplumsal cinsiyet algısına yönelik eğitim çalışmalarına ilişkin 7/15177 nolu soru önermesine cevap*, 25.08.2010 tarih ve B.08.OSGB.073.0200/5332 sayılı yazı, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-15177c.pdf> adresinden 15 Kasım 2012 tarihinde edinilmiştir.

MEB. (2006). *Türkçe ders programı*, Ankara: MEB. http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/turkce6_8.rar adresinden 01 Kasım 2012 tarihinde edinilmiştir.

MEB. *2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılacak e-çerik (elektronik içerik) ve z-kitap (zenginleştirilmiş kitap) hazırlama ve inceleme kriterleri*, <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/icerikeklenti/e061211115313.pdf> adresinden 01 Kasım 2012 tarihinde edinilmiştir.

Oğuz, O. (2012). Yusuf Atılgan'ın hikâyelerinde kent, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(1), Winter 2012, 1653-1669,

Türkiye İnsan Hakları Vakfı [TİHV], (2009). *Ders kitaplarında insan hakları projesi*, <http://www.tihv.org.tr/download.php?f=ecd21d05b015cc09005e2332bf1064d0&target=0> adresinden 10 Kasım 2012 tarihinde edinilmiştir.

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme teoriler, teknikler*, Ankara: Alkım Kitabevi.

Yelken, R. (2011). Postmodernizm ve kentsel dönüşüm, *İlbank Dergisi*, 11, 22-42, http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/dergi/11_Sayi/files/assets/basic-html/page22.html sitesinden 13 Kasım 2012 tarihinde edinilmiştir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

